

Centrum Dziedzictwa Niematerialnego - przykłady współpracy Muzeum Krakowa z lokalnymi społecznościami

Izabela Okręglicka

Muzeum Krakowa
Centrum Interpretacji Dziedzictwa (Dział Folkloru
i Tradycji Krakowa)
i.okreglicka@muzeumkrakowa.pl

Zagadnienia

1. Słowo wstępne

2. konwencja UNESCO, NID

Dziedzictwo niematerialne – definicja

3. Dobre praktyki – szopkarstwo krakowskie, czyli jak tradycja z krakowskiego Rynku znalazła się na Mauritiusie.

- Historia szopkarstwa

- Konkurs Szopek Krakowskich

- Szopkarstwo w UNESCO 2018

- Co dalej po wpisie?

4. Lajkonik i koronki – 2 kolejne wpisy

5. CDN....

Od wielu lat zadaniem Działu Folkloru i Tradycji Krakowa w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa jest sprawowanie opieki nad dawnymi zwyczajami i tradycjami ludowymi Krakowa, głównie organizacją obchodu Lajkonika, oraz przygotowywanie corocznych Konkursów Szopek Krakowskich. Działowi Folkloru powierzona została również piecza nad bogatą kolekcją szopek krakowskich.

W 2018 roku Muzeum Krakowa zostało wpisane jako organ właściwy do ochrony szopkarstwa krakowskiego do wniosku dot. wpisu na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO.

Jak doszło do wpisu?

Ratyfikowana przez Polskę Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. nakłada na Państwa-Strony obowiązek inwentaryzacji przejawów tego dziedzictwa znajdujących się na ich terytoriach zgodnie z zaleceniami i standardami Konwencji.

W Polsce inwentaryzacją poszczególnych zgłoszonych zjawisk zajmuje się
Narodowy Instytut Dziedzictwa.

To instytucja kultury stanowiąca zaplecze eksperckie dla Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Czym jest NIEMATERIALNE DZIEDZICTWO KULTUROWE?

Konwencja UNESCO z 2003 roku określiła niematerialne dziedzictwo kulturowe jako:

praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności.

KRAJOWA LISTA NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO:

- Prowadzi ją Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego przy współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa,
- jest spisem przejawów żywego dziedzictwa niematerialnego z terenu Polski,
- ma charakter wyłącznie informacyjny: zawiera opis zjawisk, ich rys historyczny, miejsce występowania, znaczenie dla praktykujących je społeczności; materiały fotograficzne.
- Zgłoszenie elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego na Krajową listę musi zawsze odbywać się przy jak najszerszym zaangażowaniu związanych z danym zjawiskiem społeczności (tzw. depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego) i za ich świadomą i dobrowolną zgodą.
- W celu zamieszczenia zjawiska na Krajowej liście, należy wypełnić formularz wniosku.

Obejmowane ochroną na terenie Polski elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny:

- *być żywe, odzwierciedlające zarówno tradycyjne, jak i współczesne praktyki, w których wyraża się tożsamość grup, wspólnot czy pojedynczych osób;*
- *mieć charakter inkluzyjny, włączający, nie służący przypisywaniu wyłączności na określone praktyki danej grupie lecz wzmacnianiu spójności społecznej, podtrzymywanej w różnorodnych przejawach niematerialnego dziedzictwa kulturowego;*
- *ponieważ niematerialne dziedzictwo kulturowe jest zakorzenione we wspólnotach, oznacza to, iż może zostać uznane za element tożsamości i tradycji określonych wspólnot tylko i wyłącznie przez nie same i za ich zgodą;*
- *elementy wpisane na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego mogą być następnie wpisane na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa ludzkości prowadzoną przez UNESCO.*

DOBRE PRAKTYKI:

**SZOPKARSTWO KRAKOWSKIE,
CZYLI JAK TRADYCJA Z KRAKOWSKIEGO RYNKU
ZNALAZŁA SIĘ NA MAURITIUSIE.**

HISTORIA SZOPKARSTWA KRAKOWSKIEGO

- tradycja od XIX wieku
- pierwotnie szopki wykonywali rzemieślnicy z ówczesnych przedmieść Krakowa, szczególnie Krowodrzy i Zwierzyńca
- 2 rodzaje szopek:
  - ❖ małe kupowali mieszczanie (do ozdoby domów i na podarunki)
  - ❖ duże, podświetlane świecami, z lalkami-kukiełkami – pełniły funkcję przenośnego teatrzyku, który w okresie świątecznym przy wtórze odgrywanej na żywo muzyki gościł w domach zamożnych krakowskich rodzin
- w okresie I wojny światowej upadek świetności przedstawień zespołów szopkarskich noszących duże szopki z lalkami
- Po I wojnie św.: pojawienie się grup śpiewających po domach kolędy i noszących małe szopki bez ruchomych figurek - poziom artystyczny tych szopek był bardzo różny - zaniepokojenie wśród miłośników tradycji krakowskich.
- od 1923 roku coroczne widowiska szopkowe w krakowskim Muzeum Przemysłowym

Muzeum Krakowa

Od 1937 r. Konkurs na Najpiękniejszą Szopkę Krakowską – dr Jerzy Dobrzycki

5 XII 2019 r – 77. Konkurs, 131 zgłoszeń szopek

KONSULTACJE SPOŁECZNE

- przedstawiono procedury zgłaszania wpisu na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa
- demokratyczne wybory reprezentanta depozytariuszy
- przygotowywanie informacji do wniosku: zdjęć i filmów z własnych zbiorów
- wnoszenie uwag i akceptacja napisanego przez muzealników wniosku

2014 r.
wpis szopkarstwa krakowskiego
na
Krajową listę niematerialnego dziedzictwa
kulturowego

2018 r. wpis szopkarstwa krakowskiego na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO.

KONWENCJA UNESCO

W SPRAWIE OCHRONY NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Sesja trzynasta

Port-Louis, Republika Mauritiusu

26 listopada – 1 grudnia 2018 r.

Fragment szopki krakowskiej,
Roman Woźniak, 2018

Po wpisie na Listę UNESCO

Co dalej?

Warszawa, 22 maja 2019 r.

Przekazanie certyfikatu wpisu szopkarstwa krakowskiego na Reprezentatywną listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO w siedzibie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Tarptautinis nematerialaus
kultūros paveldo festivalis

2019 liepos 11-14
Klaipėda, Lietuva

LAUKS
N O S

International Intangible
Cultural Heritage Festival

11-14 July 2019
Klaipėda, Lithuania

29 LISTOPADA 2019

**Spotkanie władz Miasta i Muzeum Krakowa z szopkarzami
w rocznicę wpisu szopkarstwa krakowskiego
na Reprezentatywną listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO**

POZOSTAŁE TRADYCJE KRAKOWSKIE WPISANE NA KRAJOWĄ LISTĘ NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA

POCHÓD LAJKONIKA – 2014 r.

KRAKOWSKA KORONKA KLOCKOWA – 2016 r.

Doradzamy innym:

- **Stowarzyszenie Koronczarki Ziemi Krakowskiej -
koronka klockowa**
- **Związek Podhalan - gra na dudach**
- **Muzeum Gdańska - carillony**

CDN...

Centrum Dziedzictwa Niematerialnego w Muzeum Krakowa

Założenie rozszerzenia kompetencji Działu Folkloru wpisuje się w cel misji strategicznej Muzeum Krakowa:

***Opisujemy, dokumentujemy i opowiadamy
Kraków. Słuchamy miasta...***

Rozwinięcie tej myśli jest celem strategicznym nr K2:

Słuchamy miasta – Muzeum-forum:

miejsce spotkań i dialogu społeczności krakowskiej metropolii

CDN.?

